

LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİN COVID 19 DÖNEMİNDE YAŞADIKLARI STRES KAYNAKLARI: MUHASEBE VE FİNANSAL YÖNETİM ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA

Ali APALI

Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve
İşletmecilik Yüksekokulu, Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü, Burdur.

aapali@mehmetakif.edu.tr

TUĞBA ÇULCU

Yüksek Lisans Öğrencisi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Muhasebe ve Finansman A.B.D. Burdur.

tugba-culcu@hotmail.com

LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİN COVID 19 DÖNEMİNDE YAŞADIKLARI STRES KAYNAKLARI: MUHASEBE VE FİNANSAL YÖNETİM ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA

ÖZET

Stres, insan hayatının her aşamasında olumlu veya olumsuz olarak insanları etkilemektedir. İnsan yaşantısını derinden etkileyen strese, bireylerin kendisi ve başkalarının yanında bunların dışındaki problemler de neden olabilir.

Dünya’da etkisini gösteren Covid-19, tüm insanlara stresi farklı boyutlarda yaşatmış ve yaşatmaya da devam etmektedir. Salgın tamamen kontrol altına alınana kadar insanların farklı sebeplerle stres seviyelerinde artış meydana gelmektedir. Bu dönemde öğrenciler de farklı sebepler ile stresi yaşamışlardır. Stres öğrencilerde derse olan ilgisinin azalmasına ve öğrencilerde dikkatsizliği ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışmada Covid-19 döneminde lisansüstü eğitim alan öğrencilerin yaşamış oldukları stres kaynaklarının nitel araştırma yöntemiyle belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında öğrenciler ile yüzyüze görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, lisansüstü öğrencilerinin yaşadıkları stres kaynaklarının başında eğitim hayatlarını tamamlayamama korkusu ve salgın nedeni ile sağlık sorunlarının baş göstermesi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lisansüstü Öğrenim, Muhasebe ve Finansal Yönetim Öğrencileri, Covid-19, Stres Kaynakları.

JEL Sınıflandırma Kodları:M40, M49.

SOURCES OF STRESS AGAINST GRADUATE STUDENTS IN THE COVID 19 PERIOD: A QUALITATIVE STUDY ON ACCOUNTING AND FINANCIAL MANAGEMENT STUDENTS

ABSTRACT

Stress affects humans and every aspect of their lives either positively or negatively. Individuals and other people as well as different problems can cause stress that deeply affects human life.

The Covid-19 pandemic, affecting the entire world, has caused everyone to experience different levels of stress. The stress levels of people increased due to different reasons until the pandemic was completely under control. Students have also experienced stress due to many reasons. This situation caused students to lose their interest in the lesson and to get distracted.

This qualitative study aimed to determine the stressors experienced by graduate students during the Covid-19 pandemic. The study used the face-to-face interview method with students. The study revealed that the main stressors experienced by graduate students were being unable to complete their education and health problems

Keywords: Graduate Education, Accounting and Financial Management Students, Covid-19, Stress Sources.

JEL Classification Codes: M40, M49.

1. GİRİŞ

Lisansüstü öğrenimine bağlı olan yüksek lisans eğitimi bilim insanı olma yolundaki basamakların ön önemli aşamalarındandır. Yüksek lisans eğitimi, doktora eğitimine hazırlık aşaması olmasının yanı sıra ülkenin ihtiyacı olan bilim insanını ve öğretim üyesini yetiştirmeyi ve o ülkenin sorun çözme, gelişim gösterme, araştırma yapmasını bilim üretmesinin sağlaması bu eğitimin odak noktası olmaktadır. Lisansüstü eğitim alan öğrenciler, eğitim süreçleri boyunca birçok sorunla başa çıkmak zorundadırlar. Çözüm bulmaları gereken sorunların en önemlilerinin başında insanların yaşamları boyunca da etkili olan stres faktörüdür.

Toplumun genel hastalığı olan stres, günlük hayatta karşılaşılan ve farklı boyutları ile beden ve ruh sağlığına zarar vermektedir. Stres denildiğinde akla ilk gelen imler genellikle olumsuz yönde olsa da çok az insan yaşamında stresin olumlu etkileri de olduğu bilinmektedir. Stresin oluşmasında birçok etken bulunmaktadır. Bu etkenler çalışma kapsamı dışında olduğu için detaylı bilgi verilmeyecektir. Ancak stresin bazen sonucu bazen de sebebi olarak gösterin unsurların başında sağlık problemleri gelmektedir.

Covid-19 dönemi boyunca stresi, salgının yayılması, vaka ve ölüm oranlarının artış göstermesi, kısıtlamalar, alınan önlemler gibi faktörler ortaya çıkarmaktadır. Alınan önlemler ile birlikte bazı üniversitelerde uzaktan eğitime geçiş yapılmış, bazılarında ise yüz yüze ders yapılma kararı alınmış ya da hibrit (karma) eğitim sistemi uygulanmıştır. Bu doğrultuda muhasebe bilim alanında sıkça rastlanılmayan yöntemlerden nitel araştırma yöntemleri arasında gösterilen görüşme yöntemi ile salgın döneminde muhasebe finans alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin stres kaynaklarının tespitine yönelik bir araştırma gerçekleştirilecektir. Bu araştırmanın problemiği “Toplumun da aşırı stres yaşadığı salgın döneminde acaba lisansüstü öğrenciler salgın odaklı stres kaynağını yönetebiliyorlar mı?”, bu durumun tespiti için katılımcıların karşılaştıkları stres unsurları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu durum salgın döneminde muhasebe finans alanında eğitim alan öğrencilerin stres unsurunu yönetme konusunda ipuçları vermesi beklenmiştir. Dolayısıyla problematik kapsamında “lisansüstü öğrencilerin stres konusunu yönetip/yönetemediklerinin belirlenmesi, stres faktörlerinin ortaya çıkarılması çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Çalışmada belirlenen amaç doğrultusunda, amacın önüne geçmemesi adına detaylandırılmadan stres kavramı üzerinde durulacak, konu ile ilgili literatürdeki çalışmalardan örnekler verilecek ve araştırma kısmı sonrası elde edilen sonuç ve değerlendirme ile çalışma tamamlanacaktır.

2. Stres Kavramı

Stres kelimesi, Latince “estricia” kelimesinden türemiştir. Stres, XVII. yüzyılda bela, yıkım, üzüntü, acı, dert gibi manalarda kullanılmıştır. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda ise kavramın manası değişiklik göstererek güç, baskı, zor gibi, nesnelere, bireylere, organlara ve ruhsal yapıya yönelik kullanıldığı bilinmektedir. Buna göre stres, nesne ve bireylerin çeşitli güçlerin etkisi ile biçiminin değişiklik göstermesine, çarpıtılmasına karşı dayanma manalarında kullanılmaya başlandığı görülmektedir (Güçlü, 2001: 91).

Hayatın her basamağında karşılaşılan ve insanların bir tehdit ve güçlük olarak algıladıkları durumlarda gösterdikleri içe dönük tepkiye stres denilmektedir. Dış çevre ile karşılıklı bir etkileme sonucu genellikle zaman baskısı ve aniden tepki verilen olaylar sonucunda ortaya çıkan bir durum olabileceği gibi, bireyin iç dünyasındaki faktörler sonucunda da ortaya çıkmaktadır. Özellikle son yüzyılda çağın hastalığı olan stresin çok sayıda nedeni bulunmaktadır. Stres: öfke, hayal kırıklığı, gerilim, şaşkınlık gibi tepkiler ile kendini göstermektedir. İnsanlar stresten kaçınmasına rağmen bir anda karşısında bulabilirler. Stres, geliştirilmiş olan başa çıkma yöntemleri ile kontrol edilebilir haldedir. Stresin tam olarak ortadan kalkması çok güç olduğu gibi, uygun oranda olan stresin insan hayatına farklı bir renk kattığı ve motivasyon, dikkat, duyarlılık gibi konularda ise katkı sağladığı bilinmektedir (Durna, 2006: 319: 320). Stresi oluşturan etkilerin stres kaynağı olarak kabul edilerek, bu durumun tek bir sebepten ortaya çıkması pek mümkün sayılmamaktadır. Stresi oluşturan durumlara bireylerin kendileri neden olabileceği gibi, bireylerin kendisi dışındaki nedenlerden dolayı da stres kaynakları ortaya çıkabilmektedir. (Bekci vd. 2019: 107).

Stres insan yaşantısını çok yakından etkilemektedir. Strese karşı, belli bir oranda insanların bilinçlendirilmesi ve hassas olunması, çevrelerinde daha fazla uyum sağlamalarına sebep olmaktadır. Stres kaynaklarının ana etkenlerinin nasıl oluştuğunun tespit edilmesi, bunlara karşı alınacak tedbirlerin neler olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Stresin yönetilebilir ve kontrol edilebilir olması, bu tedbirlerin uygulama aşamasında insanlara cesaret vermektedir (Durna, 2006: 320).

Üniversiteyi stresle kazanan öğrencilerin bir bölümü, üniversite yaşamlarının başlamasıyla, zamanla beklentilerini bulamaması, düşündüklerini gerçekleştirememesi ve kazandıkları bölüme uyum sağlayamaması gibi sorunlarla karşı karşıyaya kalabilmektedirler (İnanç, 2004: 223).

Salgın boyunca toplumda algılanan stres seviyesinin yüksekliği, insanların bağışıklığı ile bilinmeyen Covid-19'un oluşturacağı olumsuz etkileri daha çok artırabilmektedir (Göksu ve Kumcağız, 2020: 446). Salgın süresince toplumun savunmasız oluşu ve yürütülen çalışmaların genel nüfusun ruh sağlığı üzerinde yapıldığı, üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmaların az olması göz önünde bulundurulduğunda, endişelerinin anlık olarak ele alınması için üniversite öğrencilerinin ruh sağlığı, yaşadıkları streslerin değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Bayar vd. 2020: 13). Salgın boyunca oluşabilecek kaygı ve stres algısının bilinmesi, salgının yayılması ve denetlenebilmesi yönünden büyük önem teşkil etmektedir (Göksu ve Kumcağız, 2020: 467).

Stres, çalışanları ve öğrencileri psikolojik olarak etkisi altına alırken, bunun sonucunda çalışanların ve öğrencilerin buldukları konumlarda performanslarında düşme görülmesi olasıdır. Stresin öğrencilere verdiği en önemli zararlardan birisi okulda dikkat eksikliği ve diğeri ise derse olan ilgisinin azalmasıdır.

3. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde stres ile ilgili birçok çalışma yer almaktadır. Bu çalışmalarda elbette ki stresin farklı boyutları incelenmiştir. Bu çalışmaların tamamının bu başlık altında verilmesi çalışma kapsamını ve amacını aşacağı için konu ile daha bağlantılı bazı çalışmalar aşağıda sıralanmaktadır.

Özgan, Balkar ve Eskil (2008), çalışmalarında öğrencilerde strese neden olan sebepleri belirlemek ve stres ile cinsiyet, yaş, gelir durumu, başarı düzeyi, ikamet yeri, okunan bölüm değişkenleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı amaç edinmişlerdir. Araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha fazla stresli oldukları, yaş etmeninin sınıf ortamında eğitim fakültesi öğrencilerinin stresleri üzerinde etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin gelir durumları ile stresleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ve yurtda kalan öğrencilerin kendi evinde, özel evlerde veya diğer yerleşim birimlerinde yaşayan öğrencilere göre daha çok stres yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim göre öğrencilerin Türkçe öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören öğrencilere göre daha çok stresli oldukları tespit edilmiştir.

Kara (2009), bireylerin, sosyal çevre ve aile kaynaklı ortaya çıkan stresin aile özellikleri ve yaşamları göz önünde bulundurularak, strese başa çıkma davranışlarının ortaya konulmasını amaçlamıştır. Öğrencilerin aile özelliklerine (aile yapısı, aile tutumu, kardeş sayısı ve ikamet ettikleri yer) göre strese başa çıkma tutumlarının farklılık gösterdiği, aileler olumlu davranışlar sergilediğinde öğrencilerin eğitim-öğretim yaşamlarında başarı seviyelerinin arttığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Er ve Kaya (2014), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının stres kaynaklarının belirlenmesi üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaşamış oldukları stres kaynaklarının sebepleri ekseriyetle öğrencilere fazla sorumluluk yüklenmesi, KPPS'ye yönelik hazırlık süreci, derslerin içeriğinin yoğun olması ve verilen ödevlerin fazlalığı, derslerin verimli geçmemesi, hocaların yeteri kadar derslere ilgi göstermemeleri ve öğrencilere yönelik davranışların olduğu ortaya çıkmıştır. Bu stres kaynaklarının üniversiteler arasında farklılık gösterdiği görülmekte, eğitim ve öğretim sürecinin tekdüzeliği ve atanamama kaygısı her iki üniversitede ortak stres kaynağı olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Aşçı, Hazar, Kılıç ve Korkmaz (2015), üniversite öğrencilerinin stres sebeplerinin ve stresin üstesinden gelme biçimlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmanın bulgularında öğrencilerde strese sebep olduğu ileri sürülen ilk üç durumu; çalışma ilişkilerinin menfaate dayalı olması, öğretim elemanlarının öğrenciler arasında ayırım gözetmesi ve derslerin yoğun olması olarak tespit etmişlerdir. Bu durumların öğrencilerin katılım sağladıkları fakülte ve yüksekokul arasında

farklılık gösterdiği görülmüştür. Çalışmada lisans öğrencilerinin, stres ile baş etmede problem odaklı başa çıkma sistemini daha fazla yeğlediklerini ve öğrencilerin stres ile başa çıkma metotlarının yaş, kayıtlı oldukları fakülte/yüksekokul, üniversite eğitimi esnasında barındığı yer, gelir, anne ve baba eğitimi bakımından farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya ve Alım (2015), coğrafya öğretmenlerinin stres kaynaklarının belirlenmesi amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre eğitim-öğretim sürecine yönelik ortaya çıkan stres kaynaklarının içinde en çok cevabın öğrenci kaynaklı olduğu görülmüştür. Öğretmenlik mesleğinde ortaya çıkan stres kaynaklarında maaşların yetersiz olması, ek derslerin azlığı, ek gelir yapmak için mevcut iş yükünü de artırma çabaları olduğu ortaya çıkmaktadır. Kurum okul kategorisinde ortaya çıkan stres kaynaklarının okul yöneticilerinin, tarafsız olma, yönetim ve iletişim açısından yetersiz oldukları görülmekte ve kişisel kategoride de öğretmenlerin ara ara duygularının kontrol edilememesi üzerine kırıncı oldukları ve bu durumların da strese neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldız (2018), eğitim fakültesi son sınıfta olan öğrencilerin zaman yönetimi ile stres algıları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda, öğrencilerin zaman yönetimi algılarının “orta” seviyede olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin zaman yönetimi ölçeğinin alt boyutlarından zaman planlaması boyutu, zaman tutumları boyutu ve zaman harcamacılar boyutunun algıları da “orta” seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Bayar, Can, Erten ve Ekmen (2020), çalışmalarında Covid-19 salgını döneminde üniversite öğrencilerinin depresyon ve stres seviyeleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaç edinmişlerdir. Çalışma sonucunda salgın döneminde üniversite öğrencilerinde stres, depresyon gibi ruhsal sorunların oluşmasına ya da var olan sorunların seviyelerinin yükselmesine yol açmaktadır. Öğretim sisteminde yapılmış olan değişikliklerin, öğrencilerin sosyal hayatını daraltarak daha çok stres içinde yaşamalarına sebep olduğu ortaya çıkmıştır.

Çölgeçen ve Çölgeçen (2020), Covid-19 salgını sebebiyle bireylerin yaşamış oldukları kaygı düzeylerinin belirlenmesi ve çeşitli değişkenler bakımından kaygının değerlendirilmesi amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Araştırmada elde edilen verilere göre, kadınların durumluk-sürekli kaygı seviyelerinin erkeklerden daha yüksek olduğu, bekârların evli olanlara göre daha yüksek kaygı seviyesine sahip oldukları, işe devam sağlamayan bireylerin işe devam sağlayan ve evden çalışan bireylere göre kaygı seviyelerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sürekli-durumluk kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Göksu ve Kumcağız (2020), çalışmalarında Covid-19 salgınında bireylerde algılanan stres ve kaygı düzenlerini farklı değişkenlere göre incelenmesini amaçlamışlardır. Covid-19 salgını sürecinde bireylerde durumluk ve sürekli kaygı düzeyinin artması, bekâr katılımcıların daha fazla stresli oldukları, mesleklere göre algılanan stres ve kaygı seviyelerinde anlamlı değişiklik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kulu, Özsoy, Gürler ve Özbeyli (2021), çalışmalarında Covid-19 salgınının diş hekimleri üzerinde etki ettiği gelecek kaygısını ve stresin seviyesini incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre diş hekimleri üzerinde Covid-19’un bağlı olarak yüksek stres seviyesini ve gelecek kaygısını gösterdiği görülmüştür. Çalışmada kadın diş hekimlerin ya da salgın süreci boyunca çalışmaya devam etmekte olan diş hekimlerinin stres ve gelecek kaygılarının daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan çalışılan kurum ve kuruluşun stres veya gelecek kaygısı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürden örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu çalışmalar fazlaştırılrsa da yapılan literatür taramasında salgın döneminde muhasebe ve finans alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin salgın döneminde stres kontrolü ve kaynaklarının tespitine yönelik bir çalışma tespit edilememiştir. Dolayısı ile bu tespit çalışmanın başlangıç noktası olmuştur.

4. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Bu bölümde araştırmanın konusu ve amacı, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırmanın yöntemine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Muhasebe ve Finansal Yönetim programında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin Covid-19 döneminde yaşadıkları stres araştırmanın konusu olarak belirlenmiştir. Bu konu kapsamında salgın döneminde öğrencilerin stres ile baş edebilmelerinin tespiti ve eğer var ise diğer stres kaynaklarının lisansüstü seviyede tespit edilmesi ve elde edilen bulguların literatüre kazandırılması amaçlanmaktadır.

4.2. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örneklemini Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Muhasebe ve Finansal Yönetim programında lisansüstü eğitim gören 9 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma örnekleme belirlenirken, olasılık temelli örnekleme yönteminden birisi olan küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Küme örnekleme, evrende doğal olarak oluşan ya da farklı amaçlarla yapay olarak oluşturulan, kendi içinde belli özellikler yönünden benzerlikleri gösteren, değişik grupların olduğu durumlarda kullanılır. Daha çok genelleme yöntemidir. Bir evrenin tümü ya da evreni temsil eden bir grup oluşturularak, çalışmanın bu grup ile gerçekleştirilmesi ve genelleme yapılması bu sürecin temel aşamasıdır. Görüşme ve gözlem yapılarak veriler elde edilir. Bu tür araştırmalar çoğunlukla araştırmacıların kendileri tarafından tek başına gerçekleştirilir. Görüşmeler en az yarım saatten başlar ve birkaç saate yayılabilir. Yapılan görüşmeler ses kaydına alınabilir ve alınan kayıtlar yazıya dökülerek, katılımcıların görüşlerinden araştırmanın problemine ilişkin anlamlı temalar çıkarılır. (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 117-118). Öğrencilerin kimlik bilgilerini açığa çıkarabilecek bilgilere Creswell (2007) aracılığı ile tavsiye edilen etik ilkeler doğrultusunda yer verilmemiştir.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada elde edilen veriler, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Muhasebe ve Finansal Yönetim programında lisansüstü eğitim gören öğrencilere yüz yüze görüşme yöntemi ile elde edilmiştir. Görüşme formu hazırlanırken Cohen, Kamarek ve Mermelstein tarafından oluşturulan ve Eskin, M., Harlak, H., Demirkıran, F., ve Dereboy, Ç. ile geliştirilerek Algılanan Stres Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Güvenirlilik ve Geçerlik Analizi isimli çalışmasından gerekli izinler alınmış ve yazarların ölçeklerinden bu çalışmada yararlanılmıştır.

Görüşme formu uygulamacılarda bulunmuş ve bu form iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; katılımcıları tanımaya yönelik sorulardan, ikinci bölüm; Covid-19 döneminde yaşadıkları stresin nedenlerinin tespit edilmesine yönelik sorulardan oluşmaktadır. Form katılımcılara verilmemiş sadece amaç kapsamında yöneltilen sorular sorularak esnek ve bağımsız konuşma imkânı sağlanmıştır.

Durum çalışmalarındaki asıl amaç, belli bir durumla ilgili sonuçların ortaya çıkarılmasıdır. Birkaç durum derinlemesine araştırılarak, durumla ilgili etkenlerin bütüncül bir yaklaşım ile nasıl etkiledikleri ve nasıl etkilendiklerine odaklanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 73). Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yaygın olarak kullanılan durum çalışması deseni, görüşme formu üzerinden, gerekli düzenlemeler gerçekleştirilerek yapılmıştır. Toplanan verilerin örneklem gurupları özenle incelenmiş, geçerli ve güvenilir bilgi toplanmaya çalışılmıştır.

Araştırma örnekleminin sayısı, nitel bir araştırma olduğu için sınırlandırılmış ve elde edilen bulgular, benzer durumlarla ilgili öngörü sahibi olunması ve katılımcıların fikirlerini anlamak amacı ile ortaya konulmuştur.

4.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada görüşme yöntemi tercih edilerek, görüşme öncesinde her bir katılımcıya çalışmanın amacı ve kapsamıyla ilgili olarak bilgi verilmiştir. Katılımcı görüşmelerinin ses kaydına alınabilmesi için izin istenmiş ve birbirini etkilememeleri açısından her biri ile ayrı ayrı yüz yüze görüşme yapılmıştır. Görüşmede ses kaydına müsaade etmeyen katılımcı bilgilerinin not tutulabileceği belirtilmiş ama ses kaydına izin vermeyen katılımcı olmamıştır.

Araştırmanın sonucunda elde edilen veriler nitel araştırmada kullanılan betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Betimsel analiz yönteminde, görüşülen gözlenen bireylerin fikirlerini açık

bir şekilde yansıtılması amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmiştir. Betimsel analizdeki amaç, elde edilen verilerin sistemli ve net olarak betimlenmesidir. Bu betimlemeleri yorumlamak, neden ve sonuçlarını irdelemek ve en son olarak araştırma ve okuyucuya sonuçlarını sunmaktır. Elde edilen verilerin araştırma çerçevesinde belli temalara göre düzenlemesi yapılabilirken aynı zamanda görüşme ve gözlem aşamasında kullanılan sorularla da sunulabilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 239-240). Katılımcıların ses kayıtları kâğıda aktararak, tüm görüşmecilerin, görüşme dosyaları ayrı olarak saklanmıştır. Betimsel analiz yönteminden faydalanılmış ve veriler sistemli ve net bir biçimde tasvir edilmiştir. Tasvir edilen betimlemelerin açıklanması ve yorumlanması yapılarak, neden ve sonuçları irdelenmiş ve bulunan sonuçlar anlamlandırılarak aktarılması sağlanmıştır.

4.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Bilimsel araştırmanın en önemli ölçütleri olan geçerlik, güvenilirlik, tutarlılık ve anlamlılığı araştırmalarda çok sık kullanılan ölçütlerdir. Nitel araştırmalarda iç geçerlilik önemli olan bir durumdur. Araştırmacıların nasıl verip topladıkları ve tutarlılığın sağlanması yönünden açıklama yapması gerekmektedir. Araştırmacı eleştirel olarak sorularını yönelterek, topladığı verilerin gerçeği yansıtmadığını kontrol etmesi beklenmektedir. Dış geçerlilikte bulunan sonuçların genelleme yapılmasıyla ilgilidir. Bir araştırma sonuçlarının benzer yer ve durumlara göre genellenbiliyorsa çalışmanın dış geçerliliğinin olabileceği söylenir. Sosyal olayların, içinde oldukları ortamlara göre değişim göstereceği varsayımına dayanarak, hiçbir araştırma çalışmasının sonuçları diğer bir duruma doğrudan genellenemez. (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 271-272). Araştırmada sistemli olarak incelenen ve düzenlemesi yapılan verilerin, görüşme sırasında katılımcıya tekrar sorulmuş ve onayları alınmıştır.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu kısmında katılımcıların demografik özelliklerine ait bilgilerle, elde edilen veriler ile ilgili alıntılara ve yorumlara yer verilecektir.

Araştırma grubu 8 kadın ve 1 erkek katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların (%44,4) 22-24 yaş grubu, (%55,6) 25 ve üzeri yaş grubu arasındadır. Katılımcıların herhangi bir işte çalışıp çalışmadıkları sorusuna verilen cevaplar, yaş grubu ile aynı orana sahiptir. Katılımcılardan (%11,1) 1 kişi ticaret lisesinden mezun olurken, büyük çoğunluğu (88,9) 8 “diğer” liselerden mezun olmuştur. Yaşadıkları coğrafi bölge sorulduğunda 8 katılımcının Akdeniz bölgesinde, 1 katılımcının ise Ege bölgesinde yaşadığı ortaya çıkmıştır.

Görüşme formunun ikinci bölümünde katılımcılara araştırma amacı doğrultusunda açık uçlu sorular sorularak, verdikleri cevaplar alıntı olarak aktarılmıştır. Katılımcıların kimlik bilgilerinin gizliliğine önem verilmesi nedeniyle elde edilen cevapların “Katılımcı 1”, “Katılımcı 2” manasına gelen K1, K2, K3... şeklinde kısaltma yapılmıştır.

Katılımcılara “Covid-19 dönemi lisansüstü öğreniminizde, beklenmedik bir şeylerden duyduğunuz rahatsızlıklar nelerdir?” diye sorulduğunda bazı katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: “Öncelikle kendi okulumuzun adına bir rahatsızlığımız olmuştur. Covid-19 nedeniyle uzaktan eğitime geçilmişti. Sonra yüz yüze eğitim yapacağız dediler memleketimden Bucak’a geldim. Son olarak yine uzaktan yapacağız dediler ve geri gittik. Masraf yapmış olduk. Önlemler alınmadı ya da alınan önlemler sürekli değiştirildi ve öğrenciler bu durumda çok mağduriyet yaşadı. İkinci olarak da sınıflarda daha rahat ders işleyemedik sürekli iç içe ve risk içerisindeydik. Okula giriş yaparken ateş ölçülmemesi büyük eksiklikti. Yüz yüze eğitime geçmişte olsak daha fazla önlem alınması gerektiğini düşünüyorum.”

K3: “Lisansüstü eğitimimde bazı şeyleri daha farklı bekliyordum en azından hocalarımızla daha fazla iletişim, derslerimizin farklı, tezimde daha çok yardım alabileceğimi düşünmüştüm. Ama bu dönemde görüşme sağlayamıyoruz diyebilirim. Covid-19 dönemi öncesinde danışmanım en azından okula geliyordu iletişim kurabiliyordum. Ama Covid-19 döneminde 2 haftada bir uzaktan ders yapıyoruz bu yüzden de görüşemiyorum.”

K4: “*Lisansüstü öğrenimime karşı beklentim yoktu. Ama yüz yüze ya da online olarak tek bir sistem ile eğitim almak isterdim. İkisi arasında tercih yapma şansım olsaydı, yüz yüze öğrenim görmeyi isterdim çünkü daha verimli olduğunu düşünüyorum.*”

K5: “*İlk önce yüz yüze eğitim yapacağımız söylendi, sonra birden online eğitime geçiş yapıldı. Online toplantılarımızda bazı hocalarımız bizim toplantıyı başlatmamızı istiyordu. Bazı zamanlarda da internetimiz gidiyordu bu gibi durumlardan rahatsızlık duyuyordum.*”

K6: “*İlk olarak uzaktan eğitim yapıldı. Sonra senato kararıyla yüz yüze eğitime geçiş yapıldı. Maddi ve manevi olarak bu durumdan etkilendim ve rahatsızlık duydum.*”

K7: “*Aslında herhangi beklenmedik bir rahatsızlığım olmadı yani genel olarak hep evdeydim tedirgin olacağım bir durum da yaşamadım. Yüksek lisans eğitimime yeni başladım o yüzden çok fazla bir şey yaşamadım. Yüz yüze eğitim de sadece virüsün bulaşma tehlikesinden korkuyorum. Birisi virüs taşıyor olabilir ve onun bağışıklığı güçlüyse bir şey olmaz ama benim bağışıklığım zayıfsa bana bir şey olabilir diye korkuyorum ve bu durumdan rahatsızlık duyuyorum.*”

K8: “*Bu dönem içerisinde sürekli belirsizlik içerisindeydik her an okullar kapanabilir veya açılabilirdi. Bu durum bizim uzun vadede yapacağımız planlarımızı etkiliyordu ve bundan oldukça rahatsızlık duyuyordum.*”

K9: “*Bu dönemde yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime geçiş yapılması, benim tam zamanlı çalışmaya neden oldu. Aslında bu şekilde planlamamıştım kendimi. Ders çalışmak ve sunumlarımı hazırlamak gibi sorumluluklarımı gün sonunda yorgun olduğum vakitte yapmak zorunda kaldım.*”

Bu verilere dayanarak, katılımcıların çoğunlukla yüz yüze eğitimden, uzaktan online eğitime geçiş sağlaması veya karma eğitim uygulaması içerisinde bulunmaları plansızlığın oluşturduğu ertelemelere sebep olduğu söylenebilir. Bunun yanında lisansüstü öğrencilerinin bazıları danışmanları ile görüşme sağlayamamış ve iletişim kurmakta zorlanmışlar, bu durumdan fazlasıyla rahatsız oldukları gözlemlenmiştir.

Katılımcılara “*Covid-19 dönemi lisansüstü öğreniminizde, hayatınızdaki kontrol edemediğiniz önemli şeyler nelerdir?*” diye sorulduğunda bazı katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: “*Okula girerken ateş ölçümü yapılmadığı ve kontrolü sağlanmadığı için arkadaşlarımızın taşıyıcı mı değil mi bunu bilmediğim için bu benim kontrol edemediğim bir şeydi. Çalışmadan eğitim hayatını tamamlamak bazılarımız için zor oluyor. Bu dönemde de burada çoğu işletme kapandı ve iş imkânı azaldı geçinmek daha zor oldu.*”

K2: “*Birçok şey var. Sabah 08:30- akşam 18.00 saatleri arasında çalıştığım için 18:00'dan sonra yapabileceğim bir aktivite yok. Akşam saat 19:00'da yasak başlıyor. Covid-19 öncesinde her hafta sonu başka bir yere gidiyordum. Çalıştığım için bir günümü kendime ayırmak isterdim ama bu durum hafta sonu yasağı olduğu için pek mümkün olmadı. Yüksek lisans eğitimim de olunca aktiviteye ve kendime ayıracak vaktim olmadı, biraz daha zor oldu benim için.*”

K3: “*Bucak'ta yaşıyorum çok fazla kontrol edemediğim bir şey yok aslında. Uzaktan eğitimde derslerin yüz yüze eğitim kadar verimli olmadığını düşünüyorum belki bunu kontrol edememiş olabilirim.*”

K4: “*Şu anda derslerimi ve işimi aynı anda kontrol edemiyorum diyebilirim. Bir taraftan iş bir taraftan ders biraz yorucu oluyor. İzmir'de yaşadığım için mesafe sorunlarımdan dolayı dersleri takip edemiyorum*”

K5: “*Bu dönemde bazı arkadaşlarımızın yüz yüze ders işlediğimiz zamanlarda maske takmaması, ders saatlerinin plansızlığı ve online eğitime geçiş bunlar benim kontrol edemediğim şeylerdi.*”

K6: “*Covid-19 sürecinde tez dönemine geçtim. Bunun için avukatlara yapılması gereken bir anket çalışmam var ama yapamıyorum. Bu durum benim kontrol edebileceğim bir şey değil yasaklar biterse yapabilirim. Ayrıca insanlar bu dönemde anket yapmaya karşı daha soğuklar iletişim kurmak ya da uğraşmak istemiyorlar.*”

K8 (K): “Kimin testinin negatif, kimin pozitif çıkacağını bilemiyoruz. Ne kadar çok tedbir alsak bile sınıfta virüs taşıyıcı arkadaşlarımızda olabiliyor. Yakın zamanda iki arkadaşımızın Covid-19 test sonucunun pozitif çıktığını duydum ama maalesef yapabileceğimiz hiçbir şey yoktu.”

K9: “Zaman ve plan kontrolü yapamıyorum. Akşam kendime vakit ayırıyordum ama uzaktan eğitimle birlikte akşamları da ders işlediğimiz için kendime ve evime ayırmam gereken zaman bir sonraki güne erteleniyor. Yüz yüze eğitim yaparken okula gelip giderken otobüsler çok dolu daha az olmasını isterdim.”

Katılımcıların cevapları incelendiğinde, ilk olarak çalışan öğrencilerin zaman sıkıntısını göz önünde bulundurdıkları ve yapmaları gereken sorumluluklara zor yetişebildikleri daha sonra ise yüz yüze ders yapıldığında maske takılmaması, son olarak da Bucak'ta yaşayan öğrencilerin daha rahat ve kendine yetebilen zaman içerisinde oldukları gözlemlenmiştir.

Katılımcılara “Covid-19 dönemi lisansüstü öğreniminde, kendinizi sinirli ve stresli hissettiğiniz durumlar nelerdir?” diye sorulduğunda bazı katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: Danışmanım Covid-19 nedeniyle okula gelmediği için yeteri kadar görüşemiyorum ve bu durum benim eğitimime yansıyor stresim artıyor. Kütüphanelerden yeteri kadar faydalanamıyorum bu durum tezimi etkilediği için stresim de artmış oluyor. Son olarak yüz yüze eğitim yaparken sınıfta maske takmayan arkadaşlarımız oluyor çoğu hocalarımız uyarıyor ama içlerinden bu kişileri uyarmayanlarda var bu duruma oldukça sinirleniyorum.

K2: “Genellikle sakın birisiyim sinirli ve stresli hissetmiyorum ama sınav olduğunda kendimi stresli hissediyorum. Covid-19 olmasaydı yine kendimi sinirli ve stresli hissedebilirdim tam olarak bu kadar sıkı bir dönemin içerisinde bulunmadım o yüzden emin değilim.”

K3 (K): “Uzaktan eğitimde sunum yaparken, konulara çalışırken aşırı derecede stresli olmuştum gergindim yüz yüze eğitimimde daha kolay gibi geliyor. Şuan tez konumda kaynak sıkıntısı çektiğim için bu durum daha da stresli hissettiriyor.”

K4: “Benim çalışma saatlerim çok yoğun olduğu için akşamları işten geldiğimde kendime vakit ayırmam gibi bir şey söz konusu olmuyor. Derslerime başlamak, sunum hazırlamak, araştırma yapmak zorundayım bu durumlarda beni biraz sinirli ve stresli hissettirebiliyor.”

K5: “Sınav dönemlerinde çok stresli oluyorum. Çünkü online eğitimin çok verimli geçtiğini düşünmüyorum. Bazı hocalarımızın online olarak dersini anlatamadığını düşünüyorum ama sınavları yüz yüze yapmak istediler klasik soru sorarak. Ben verim alamadığım online dersten soruları cevaplayamayacağımı düşünerek ve stresim arttı.”

K6: “Ben 1,5 yıldan beri bu süreçte lisansüstü öğrenim görüyorum. Hem ders dönemi hem de tez döneminde bu süreci yaşadım. Okulda yüz yüze eğitim yaptığımızda arkadaşlarımızın bazıları maske takmıyordu bu durum beni oldukça sinirlendiriyordu. Online eğitim aldığımız zamanda da hocalarımla e iletişim kuramadığım zamanlarda stresli ve sinirli hissediyordum. Çünkü dersler ve sınavlar hakkında gerekli bilgiyi alamıyordum.”

K7: “Sinirli değilim genelde sakın bir yapıya sahibim ama stresli olabiliyorum virüs bulaşır mı bulaşmaz mı diye tedirgin oluyorum. Annem oksijen kullanıyor ve okula geldiğim zamanlarda virüs bulaşırsa, evde anneme bulaştırmak tek stresim diyebilirim.”

K8: “Okulda Covid-19 olabilirim ve elimden hiçbir şeyin gelmemesi beni sinirli ve stresli hissettiriyor. Çoğunlukla lisansüstü eğitimine farklı şehirlerden gelip giden veya çalışan arkadaşlarımız var Bucak'a yerleşmedikleri için derslerimiz onların planlarına göre oluyor zamanında gelmiyorlar. Bu durumda benimde eğitimim etkilenmiş oluyor daha çok sinirleniyorum.”

K9: “Kendimi son dönemde daha fazla sinirli ve stresli hissediyorum çünkü derslerim ve işle ilgili sorumluluklarım yetişsin diye daha az uyumaya başladım bu durum benim gerginliğimi artırdı.”

Katılımcıların görüşlerine bakıldığında, uzaktan online eğitimin vermiş olduğu stres ve sınavlardan geçememe korkusu olurken, yüz yüze eğitimde ise sınıftaki öğrencilerin maskelerini çıkartması katılımcıların bazılarının sinirli ve stresli hissetmelerine neden olmuştur. Lisansüstü

öğrencisinin danışmanına ulaşamaması ve iletişim kopukluğu söyleyen öğrencilerin kütüphaneye gidememek ve kaynak bulamamak gibi önemli stres çeşitlerini yaşamaktadırlar.

Katılımcılara “Covid-19 dönemi lisansüstü öğreniminizde, gündelik zorlukların üstesinden başarıyla geldiğiniz durumlar nelerdir?” diye sorulduğunda bazı katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: “Okula yakın bir yerde ikamet ettiğim için toplu taşımaların daha riskli olduğunu düşündüğümünden dolayı kullanmamayı tercih ediyorum. Maske taktığımda yürümek daha da zorlaşıyor. Okulda kantin açık değil içecek ve yiyecek tüketimi yapamıyoruz. Maskede bir başarı elde ettiğimi düşünmüyorum çünkü oldukça daha fazla enerji harcıyorum. Yiyecek ve içeceğimi evimden getirerek üstesinden gelmiş oldum.”

K2: “Derslerden bir şekilde geçiyorum. Covid-19 testim pozitif çıktı kendimi oldukça halsiz hissettim. 14 gün boyunca karantinada kaldım ve işe gidemedim, okula devamlılık sağlayamadım. Yapmam gereken şeyler ertelendi ama bir şekilde üstesinden geldim.”

K3: “2 yaşında bir kızım var onunla birlikte hem sunumlara hazırlandım hem de seminer yazarken biraz zorlandım. Beraber bu durumu atlatmış oluyoruz.”

K4: “Bir taraftan işi, bir taraftan okulu yönetmeye çalışıyorum ve buna başarı diyebilirim çünkü çok stresli ve yoğun geçen bir işte çalışıyorum.”

K5: “Geçen zaman biraz daha ilerlediğinde kendime özgüvenim arttı online ya da yüz yüze eğitimde yapılacak sorumluluklarımı, sunumlarımı ve sınavlarımı başarıyla tamamladım.”

K6: “Antalya’dan Bucak’a gelip gittiğim zamanlar oldu. Daha uzak bir şehirde olsaydım daha zor olabilirdi ama sosyal mesafeye dikkat ederek ve bu dönemde maskemi sürekli olarak takarak bu zorlu süreçte sağlığını koruyabildim.”

K7: “Derslerim için Burdur’dan- Bucak’a otobüsle geliyorum bazen kalabalık oluyor maske takarak önlem almak zorundayız. Aynı zamanda derslerimizde de maske takıyorum nefes almak güçleşiyor.”

K8: “Hocalarımız çok iyi ve ilgililer sürekli olarak bizlerle iletişim halindedir. Ama derslerimiz online ve yüz yüze olarak değişebiliyor ben Bucak’ta yaşadığım için bu duruma uyum sağlayabiliyorum. Uzak mesafede yaşasaydım, gelip gitmekte daha zorlanırdım. Bucak’ta yaşamak gündelik zorluklarımı en aza indirmiş oluyor.”

Katılımcıların cevapları değerlendirildiğinde, bulunulan konumdan otobüs ile Bucak’a gelinmesi ve bulunan ortamın kalabalık olmasının virüs bulaşma stresi ile aynı olduğu gözlemlenmiştir. Bu sebeple Bucak’ta yaşamak stres seviyesini biraz azaltmıştır. Covid-19 testi pozitif çıkan kişinin daha sonra derslerde daha rahat olduğu ve bekâr ve çocuğu olmayan kişilerin kendine ve derslerine ayırması gerektiği zamanın çok daha fazla olduğu anlaşılmıştır.

Katılımcılara “Covid-19 dönemi lisansüstü öğreniminizde, hayatınızda ortaya çıkan önemli değişikliklerle etkili bir şekilde başa çıktığınız durumlar nelerdir?” diye sorulduğunda bazı katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: “Sürekli dört duvar arasında kaldık. Bu durum eğitime yansıyor hiç verimli geçmiyordu. Okuldan geliyorum ve tekrar eve kapanmak zorunda kalıyordum. Hiç bir sosyal aktivite yapamadığım için kendimi bunalımda gibi hissediyordum. Aktiviteye ayıracağım zamanımı film izlemeye ayırdım. Sonra da dersime odaklandım.”

K2: “Normalde ben lisans eğitimimde de çalışan birisiydim ikinci öğretim olduğu için rahattım. Lisansüstü eğitimimde de okula geldiğim süre işyerimde yıllık iznimden düşülüyor. Ve sene içerisinde dinlenmeye vaktim olmuyor. Covid-19 salgını sürecinin de etkisi ile tatil günümü de evde geçirmiş oluyorum.”

K3: “Normal hayatımda aslında değişiklikler oluyor ama lisansüstü eğitimimde bu tarz çok değişiklik olmadı. SMMM stajımı yapıyordum. Çocuğumda olduğu için lisansüstü eğitimimde hepsini bir idare edemedim ve stajıma ara vermek zorunda kaldım.”

K4: “Tabii ki de oldu yüksek lisans benim kariyerim için çok önemli. Hem iş hayatımı hem de okulumu bir arada yürütmek benim hayatımı oldukça yoğunlaştırdı. Ama sonucunu düşünerek kendimi motive etmeye çalışıyorum. İnancım ve motivasyonum olmazsa başa çıkabileceğimi zannetmiyorum.”

K5: “Online eğitimde bilgisayara ve online toplantı yapılan programlara biraz daha aşina oldum. Ders toplantısını açmayı arkadaşlarım ve bazı hocalarım bilmediği için bununla etkili bir şekilde başa çıktım.”

K6 : “Covid-19 döneminde senato tez döneminde yüz yüze kararı aldı yolda gelip giderken herhangi bir sağlık sorunu ile karşılaşmayım diye Bucak’a yerleştim. Değişikliklerle bu şekilde başa çıktığımı düşünüyorum.”

K7: “Bu süreçte genellikle evlerimizde zaman geçirdik ve geçirmeye devam ediyoruz. Yorulduğumuz ve bunaldığımız zamanlarda yapılabileceğimiz bir aktivitemiz yok çünkü yasaklar devam ediyor. Kendimi toparlayarak lisansüstü öğrenimime devam ediyorum. Sadece okula gelirken ve sınıfta daha temiz ve titiz davranmaya çalışıyorum.”

K8: Bu süreçte evde tek başıma yaşıyorum. Bu benim için büyük bir değişimdi çünkü yalnız kaldığım için daha çok sıkılabıldım de ama ben Covid-19 sürecinde de bu durumla güzel bir şekilde başa çıktığımı düşünüyorum.”

K9: “Lisans hayatımda maske kullanmak gibi bir durumla karşı karşıya gelmedim. Covid-19 döneminden önce ve sonra diye kıyasladığımda, bu dönemde maske ile yürümek, derse girmek, sunum yapmak bana daha yorucu geliyor. Zamanla alışmaya çalışıyorum, koruma aracı olarak görüyorum ve durumla başa çıktığımı düşünüyorum.”

Katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde, çoğunlukla Covid-19 salgını süresi başladığından beri dışarı çıkma yasaklarının başlaması ve aktivite yapılacak yerlerin kapalı olmasıyla, lisansüstü öğrencilerinin sürekli aynı şeye odaklanılmasına sebep olmuştur. İş-ders ve ders- ders arasında yapılamayan aktivitelerin motivasyon düşüklüğüne ve bunalıma sebebiyet oluştursa da öğrencilerin bu durumla başa çıktıkları gözlenmektedir. Uzaktan eğitim olması ile bir öğrencinin bilgisayar toplantılara olan ilgisi artarak bazı programlar hakkındaki bilgisi artarken diğer bir öğrencinin evli olması, eğitimi ve kızı, işine bir süre ara vermesine neden olduğu ortaya çıkmıştır.

Katılımcılara “Covid-19 dönemi lisansüstü öğreniminizde, her şeyin yolunda gittiğini düşündüğünüz durumlar nelerdir?” diye sorulduğunda bazı katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: “İlk olarak sağlığım çünkü çok tedbir alıyorum. Tez aşamasındayım ve ilerlediğim için yolunda gittiğimi düşünüyorum.”

K2: “Hocalarımızın davranış ve tutumları gayet çok iyi. Covid-19 döneminden önce haftada iki gün dersim vardı zorlanıyordum. Ama Covid-19 döneminde tek bir güne toplandı derslerim ve iki haftada bir olan derslerim var bu durum bana kolaylık sağladı ve her şeyin yolunda gittiğini düşünüyorum.”

K4: “En önemli önceliğim işimdir. Şu anda işyerim kapanmadı. Buna ek olarak nadiren Bucak’a gelip yüz yüze ve online eğitim ile sunum yapabilme fırsatım oldu. Bazen yorucu ama degeceğini düşünüyorum. Bu yüzden her şey yolunda diyebilirim.”

K5: “Eğitim hayatım yolunda gidiyor. Online eğitime geçmekte ne kadar zor olmuş olsa da bazı hocalarımızın dersinden geçmek bu sürede daha kolay oldu.”

K6: “Tez dönemine geçtikten sonra Bucak’a yerleştim. Okulda lisans öğrencileri olmadığı için çok kalabalık bir ortamda bulunmuyorum. Danışmanımla her hafta görüşüyorum. Tezimle daha fazla ilgileniyorum. Tezime odaklanmak ve ilerlemek benim için her şeyin yolunda gittiğini düşünmem için yeterlidir.”

K7: “Tüm zorluklara rağmen sağlığım diyebilirim. Henüz bende ve ailemde virüs tespiti olmadı. Lisansüstü öğrenimimde ise sınavlarım ve sunumlarım yolunda gidiyor.”

K8: “*Bu süreçte okul ile ilgili çok belirsizlik oldu için ben tamamen her şey yolunda gidiyor ya da gitmiyor diyemiyorum. Yolunda giden şeyler de oldu gitmeyenlerde. Sağlığım ile ilgili bir problem olmaması benim için yolunda giden en önemli durum olabilir.*”

Araştırmaya katılan lisansüstü öğrencilerinin verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde, ilk olarak sağlıklı oldukları söylenen bazı katılımcıların Covid-19 süresince derslerin iki haftada bir yapılması fırsat oluştururken, bazı katılımcıların ise online sunumlar yapması daha stresli ve zor olduğunu söylemektedir. Tez aşamasında olan katılımcıların tezlerini yazması her şeyin yolunda olduğunu düşünmeleri için yeterli bir sebep olduğu dikkat çekmektedir.

Katılımcılara “*Covid-19 dönemi lisansüstü öğreniminizde, yapmanız gereken şeylerle başa çıkamadığınızı düşündüğünüz zorluklar nelerdir?*” diye sorulduğunda bazı katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: “*Lisansüstü eğitimimde erasmus ile yurt dışına gitmek istiyordum ama Covid-19 döneminde böyle bir şey mümkün olmadığı için yapamadım.*”

K2: “*Yapmam gereken seminer ödevim var anket yapmam gerekiyor ama şuan yasaklardan dolayı bu anketi yapmam mümkün değil.*”

K3: “*Bu süreçte SMMM stajımı, lisansüstü öğrenimi mi, kızıma bakmayı, ev işlerimi yetiştiremedim sonuçta kızıma daha çok dikkat ederek, hijyen konusunda daha fazla dikkatli olmayı sağlamam gerekiyordu. Bu yüzden SMMM stajıma ara verdim.*”

K4: “*Yüz yüze eğitim yaptığımız zamanlarda maske ile derse girmek zorunda kalıyoruz. Tabii ki kullanmaya devam edeceğiz ama sıcak havalarda ve derste sunum yaparken oldukça zorluyor. Bu durumla mücadele etmeye çalışıyorum.*”

K6: “*Ders dönemini uzaktan online olarak işledik. Sunumları biz yapıyorduk, internet gidebiliyordu bazen internetten dolayı hiç derse giremediğimde oluyordu. Durmadan bir kesinti olduğu için çok verimli de geçmiyordu.*”

K7: “*SMMM sınavına hazırlanırken yüksek lisans eğitimime başladım. Sınava çalışırken, yüksek lisans derslerini de aynı anda yürütmeye çalışıyorum ama bu durum beni oldukça zorluyor.*”

K8: “*7 ay kadar ailemin yanına gidemedim. Otobüsle giderken bir şey olur mu, olursa bağımsızlığım güçlü mü diye çok düşündüm ama gitmeye cesaretim olmadı. Sadece bu durumla başa çıkamadım.*”

K9: “*Derslerimiz farklı günlere dağıldı. Haftada 3-4 gün derslere girmekte ve sunum hazırlamakta zorlanıyorum. Bazen akşam yemeklerine önem vermiyorum. Uykuma daha az zaman ayırıyorum. Vaktim çok sınırlı yetişemiyorum. Yapmam gereken sorumluluklarımla başa çıkamadığımı hep düşünüyorum. Çünkü bir düzen içerisinde değilim.*”

Bu verilere dayanarak öncelikle Covid-19 salgınının yayılması, erasmus programının olması bir katılımcının hayalini etkilediği, diğer katılımcının ise 7 ay boyunca ailesini görmemesine neden olduğu söylenebilir. Bir katılımcı SMMM stajına ara vererek kızına bakmış ve uzaktan online olarak eğitim alan katılımcıların internet kesintisine çözüm bulamadıkları, sınıfta bazı kişilerin maske takmaması virüs bulaşır mı sorusunu düşündürmüş ve çalışma temposunun fazla olduğu katılımcının da zamanı yetiştirememesi ile başa çıkamadığı tespit edilmiştir.

Katılımcılara “*COVID 19 dönemi lisansüstü öğreniminizde, hayatınızda kontrol edebildiğiniz zorluklar nelerdir?*” diye sorulduğunda bazı katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: “*Yapılabilecek aktiviteler olmadığı için verimli ders çalışmadığım zamanlar oldu. Arkadaşıma gittim film izleyerek, yürüyüş yaparak kendimi toparladım. Eğer bunları yapmamış olsaydım evde yalnız yaşayan birisi olarak dört duvar arasında toparlanacağımı sanmıyordum aksine daha da bunalebilirdim.*”

K3: “*Derslerimizin bazılarını uzaktan bazılarını yüz yüze yaptık. Sakin bir ortam olmayınca online derslerimi etkilemiş oldu. Evde sunum hazırlarken çocuğum hem dikkatimi dağıtıyor hem de onunla ilgilenmemi istiyor. Sürekli anne bırak diyor. Tüm bunları kontrol ettiğimi düşünüyorum.*”

K4: “Her ne kadar yüz yüze eğitimi daha verimli bulsam da bazı zamanlarda online eğitim bana fırsat oluşturuyor. Uzaktan da olsa eğitim alabiliyorum. Eğer hocalarımız online olarak ders yapmasaydı benimde sürekli olarak Bucak’a gelmem zor olabilirdi. O yüzden online eğitimle bu zorluğu kontrol edebildiğimi söyleyebilirim.”

K5: “Bucak’ta ailemle birlikte yaşadığım için yüz yüze eğitim olduğunda ya da online eğitime geçildiğinde bu gibi zorlukları daha kolay kontrol edebildim. Başka şehirde yaşasaydım Bucak’a gelip gitmek ve kalacak yer ayarlamakta sıkıntı yaşayabilirdim.”

K6: “İlk uzaktan online olarak ders yaptığımızda etkili olarak derslere katılım sağladım. Tez döneminde de COVID 19 sürecinin arkasına sığınmadım. Düzenli ve planlı olarak ilerlemeye devam ettim.”

K8: “Okulda olduğumuz süreçte kesinlikle maske takmak, sosyal mesafeyi korumak, dezenfektan kullanmak, çok fazla insanlarla temas etmemek gibi bazı önlemleri yerine getirmememiz gerekiyordu. Bu süreçte hep birlikte bunu kontrol edebildiğimize inanıyorum.”

K9: “Ders başlamadan son 5 dakikaya kadar sunumlarla uğraşıyorum. Ne kadar yorgun olsam da çabalıyorum. Ders süresinin de biteceğini düşünerek motive oluyorum. Sınırlı vaktimde hayatımı yetiştirebildiğim kadar kontrol ediyorum.”

Katılımcıların görüşleri değerlendirildiğinde uzaktan online yapılan dersin, yüz yüze eğitime göre daha az verimli olduğunu ortaya çıkarırken bazı katılımcılar online eğitimi fırsat olarak bulmuş, bazıları ise evde ders ortamı olmadığını belirtmiştir. Bucak’ta yaşayan öğrencilerin alınan öğrenim kararlarına daha çabuk uyum sağladığı ve bu durumu kontrol edebildiği gözlemlenmiştir.

Katılımcılara “COVID 19 dönemi lisansüstü öğreniminizde, her şeyin üstesinden geldiğini düşündüğünüz durumlar nelerdir?” diye sorulduğunda bazı katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: “Danışmanımla birebir görüşmek her zaman daha iyi ve verimli oluyordu. Ama görüşme sağlayamadığımda kendi kendime bir çözüm aramaya çalışmaya başlıyorum. Tezim ve araştırma makalemde nereden başlamam gerektiğini ve nasıl ilerlemem gerektiği ile ilgili kendi başıma üstesinden gelebildiğimi düşünüyorum.”

K2: “Sunumlarımı başarılı hazırladım. Seminerimi sıkıntısız bir şekilde hazırladım. Dersle ilgili konuların başarıyla üstesinden gelmeye çalıştım ve geldim.”

K4: “Aynı şekilde iş ve eğitim hayatımın üstesinden gelmem diyebilirim İşyerinde çalışırken birçok işi ben yaptığım için bir taraftan okuldayken bile işi idare etmeye çalışıyorum. Bilgisayar üzerinden bağlantı alabiliyor ya da telefondan iletişim kurabiliyorum. Bir hafta izin aldım şuan işime internet ile uzaktan bağlanıyorum. Ama izin almamış olsam bile okula geldiğimde işime uzaktan devam ediyorum. Kalan vakitlerimi derslerime ayırıyorum. Yüksek lisans eğitimimde de bazen uzaktan eğitimle devam ediyorum bu şekilde üstesinden geliyorum.”

K5: “Ders dönemim henüz tamamlanmadı ve girdiğim sınavlarda başarılıyım. Stres yaptığım birçok şeyin üstesinden geliyorum. Stres yapıyor olmam o derslere olan ilgimi artırdı.”

K6: “Bu dönemde tezimi ilerlettim ve 1 tane makale yazdım. Okula yakın bir yerde oturduğum için okula daha fazla gidebildim. Otobüse binmem gerekmedi ve herhangi bir sağlık sorunuyla karşılaşmadım. Bunların üstesinden geldiğimi düşünüyorum.”

K8: “Bu zamana kadar COVID 19 virüsüne yakalanmadım. Sınıfımızda test sonucu pozitif çıkan kişilerde var. Yüz yüze eğitim hayatım devam ederken sağlığımla ilgili bir problem yaşamamış olmam benim için her şeyin üstesinden gelmem demektir.”

K9: “Vizelerimiz bitti. Sınavlarım güzel geçti. Bu dönemden ne kadar psikolojik olarak etkilensem de, yorgun olsam da sadece ben değil herkesin bu şekilde olduğunu düşünerek kendimden güç alıyorum. Her şeyin üstesinden geldiğim an tam olarak başardığım andır bu yüzden tam olarak her şeyin üstesinden geldiğimi düşünmüyorum.”

Araştırmaya katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde büyük bir çoğunluğun her şeyin üstesinden gelmek soruna verdikleri cevaplar sunum ve vizeleri başarılı bir şekilde tamamlamaktır. Tez döneminde olan katılımcıların danışmanları ile olan iletişimsizliği ise öğrencinin kendi çözümünü oluşturmasına sebep olurken bir tez dönemindeki katılımcının ise okula yakın yerde yaşamasının danışmanı ile görüşmesi ve iletişim kurması tezini ilerletmesine artı olarak makale yazmasına fırsat oluşturduğu, bu durumun da özgüvenini artırdığı gözlemlenmiştir.

Katılımcılara “Covid-19 dönemi lisansüstü öğreniminde, kontrolünüz dışında gelişen olaylara öfkelendiğiniz durumlar nelerdir?” diye sorulduğunda bazı katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: “Okulda ki arkadaşlarımızın maske takmaması ya da sunum yapıyorum diye maskeni çıkarması benim kontrolüm dışında olan bir şey bu durumlara fazlasıyla öfkeleniyorum ama uyarı yapması gereken kişi ben değildim bu yüzden bir şey söylemiyordum.”

K2: “Covid-19 döneminde genellikle her şeyi son güne bırakıyorum ve bu durumu genel olarak hiç sevmem yani üzerimde bir boş vermişlik var. Kendime sinirleniyorum, öfkeleniyorum.”

K3: “Bilgisayarımı düşürdüm ve kırıldı bu yüzden tezimi yazamıyorum. Covid-19 döneminde daha çok stresli olduğumuz için mi bilmiyorum ama bu duruma oldukça sinirlendim.”

K5: “Online olacak sınavların yüz yüze sınav yapılmasına öfkelenim. Plansız olarak aksamları şu saatte dersiniz var gibi verilen haberlere sinirleniyorum. Dersin bir saati olmalı ve herkes ona göre hazır olmalı diye düşünüyorum.”

K6: “Ders döneminde bazı hocaların Covid-19 salgınını bahane ederek derslere gelmediğini düşünüyorum. Yüz yüze eğitim kararı alındıysa, öğrenciler de okula geliyorsa bunun için bir masrafımız oluyor ve en azından hocalarında o derse girmesi gerektiğini düşünüyordum. Bazı hocaların derse hiç gelmemesine öfkeleniyordum.

K7: “Bazı şeyler yolunda gitmiyorsa buna sinirlenebilirim mesela bir arkadaşımız Covid-19 virüsü olduğu için derse gelemedi onun yerine başka birinin konu anlatması gerekiyordu ama o kişi konu anlatmayı kabul etmedi ve bu da benim kontrolüm dışında ama herkes sorumluluk bilincinde olmalı. Hoca ne söylüyorsa ona göre hareket etmelidir.”

K8: Okuldaki bazı arkadaşlarımızın hasta olduğunda bunu sakladıklarını düşünüyorum. Hasta insanların bu durumu saklaması virüsü daha da yayabilir. Ben burnum tıkanıp diye test yaptıran birisiydim bilinçli davranıyorum. Başkalarının bilinçsiz davranmasına fazlasıyla öfkeleniyorum.

K9: “Uzaktan eğitime geçtiğimizde derslerime katılım sağlamak için aldığım 2 gün iznimi, işyerim iptal etti ve tam zamanlı çalışmaya geçmek zorunda kaldım. İşyerinde online olarak derslerime giriyordum ama verim alamadım çok yoruluyordum. Planladığım gibi gitmediği için öfkelenim.”

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde online yapılacak olan sınavların yüz yüze yapılması, hocaların virüsü bahane edip okula gelmemesi, testi pozitif çıkan öğrencinin sunum yapamaması ve sıranın aksatılması, işyerinin vermiş olduğu izni online eğitime geçildiğinde iptal etmesi, yapılması gereken sorumlulukların son güne bırakılması, maske takmayan sınıf arkadaşlarının olması ve virüse yakalanma stresi öfkelenilen durumlar arasında olmuştur.

Katılımcılara “Covid-19 dönemi lisansüstü öğreniminde, başarmak zorunda olduğunuz şeyleri düşündüğünüz durumlar nelerdir? ” diye sorulduğunda katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: “Geçen yıl ders dönemini verimli bir şekilde tamamlamak istiyordum şimdi beni yönlendiren bir kişi olmuyor danışmanıma ulaşamıyorum ve tez dönemimi nasıl tamamlayacağımı düşünüyorum ama yapabileceğim hiçbir şey olmadığı için kendim başarmak zorundayım.”

K2: “Eğer okulum yaşadığım ilde olup, hocalarımla daha fazla görüşme ve iletişim kurma imkânım olsaydı, Seminer ve tez haricinde 1-2 tane çalışma yapmak isterdim. Ama şuan böyle bir durumun içinde olmadığım için şuan seminer ve tezimi başarıyla tamamlamak zorunda olduğumu düşünüyorum.”

K3: “ İnsanların içinde konuşma fobim var ve yüksek lisans yaparken sunum yapmamız gerekiyor. Bunu atlattığımı düşünürken, bazen online olarak sunum yapmanın zor olacağını ve bunu başarmam gerektiğini düşünüyordum. İster istemez stresli oluyordum. Bu dönemde tez dönemine geçtim. Hocamla iletişim kopukluğu olduğu için tez kurallarını nasıl öğreneceğimi ve tezimi nasıl yazacağımı çok düşünüyorum ve bunları başarmak zorundayım diye düşündüğüm oluyor.”

K4: “Lisansüstü eğitimimi bitirmek istiyorum zor olsa da başarmalıyım. Yüksek lisans eğitimimi sadece iş hayatım için değil akademik başarı içinde istiyorum. İş hayatımın yanında eğitimimde kaliteli ve yüksek olmasını, yüksek lisansımı tamamladıktan sonra doktora da başlamak, okulda öğrendiğim bilgileri iş hayatımda da bütünleştirerek, bilgilerimi birebir uygulamak ve sunmak istiyorum. Eğer bunları yapmazsam sıradan bir hayatım olacağını düşündüğüm için başarmak zorundayım.”

K5: “Hayatımın planını bozmadan, işimi aksatmadan ders dönemimi başarıyla tamamlamak zorundayım. Yoksa kariyerli yaşamım olmayabilir.”

K6: “Covid-19 salgınına rağmen tezimi başarıyla tamamlamak istiyorum. Bu dönemde tehdit unsuru çok fazla ama fırsatta sağlıyor. Çünkü okulda lisans öğrencileri olmadığı için danışman hocamla daha fazla tezim hakkında bilgi alabiliyorum. Çabalarımın karşılığını alarak mezun olmak zorundayım. Tüm emeklerimin boşa gitmesini istemem, kimse istemez.”

K7: “Bir sorun çıkmazsa SMMM sınavına çalışmaya devam etmek ve stajıma başlamayı çok isterdim. Aynı zamanda lisansüstü öğrenimimin ders dönemini başarıyla tamamlayarak, zamanında mezun olmam gerektiğini düşünüyorum.”

K8 (K): “Böylesine zor bir süreçte ailemizi yalnız bırakıyorsam ve kilometrelerce uzaklıktan Bucak’a geliyorsam, harcadığım vaktin, masrafın karşılığını da verip ders ve tez dönemini başarıyla bitirmek zorundayım diye düşünüyorum.”

K9: “ Dönemimi başarıyla tamamlamak ilk önceliğim. Bunun için yoğun bir çaba harcıyorum. Umarım emeklerim boşa çıkmaz ve başarabilirim.”

Araştırmaya katılan görüşmecilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde hepsinin ortak noktası olan bu zorlu süreçte lisansüstü öğrenimlerini başarılı şekilde tamamlamak ve emeklerinin karşılığını almak istemeleri olduğu gözlemlenmiştir.

Katılımcılara “Covid-19 dönemi lisansüstü öğreniminizde, zamanınızı nasıl kullanacağınızı kontrol edebildiğiniz durumlar nelerdir?” diye sorulduğunda bazı katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: “Zamanımı nasıl kullanacağım dair hiçbir kontrol sağlayamıyorum. Çünkü Covid-19 döneminden önce sabah 08:30- 09:00 gibi uyanan ve akşam 22:00-23:00 gibi uyuyan bir kişiydim. Günüm verimli geçiyordu. Covid-19 döneminde benim için zaman kavramı ortadan kalktı. Ne zaman uyuduğumu ne zaman uyandığımı kontrol edemiyorum. Tez yazmaya hiç odaklanamadım haftanın 3-4 gününü boş geçirdim. Spor salonu açıldığı zaman spora başladım ve sabah erken uyanarak spora gidiyorum. Sonra tezime ve yapmam gereken sorumluluklarıma odaklanıyorum. Zamanımı bu şekilde kontrol altına alabildim.”

K2: “Ben bu süreçte zamanımı çok fazla kontrol edemiyorum. Çünkü yasak çok erken başlıyor ve bu saatler içerisinde benim işimdeki görevimi de tamamlamam çok mümkün değildi. Aktivite yapmama zaman kalmıyor. Motivasyonum düşüyor bu sebepler de doğrudan derslerime yansıyor. Ama ben gibi bu süreçten herkes geçiyor ve bir şekilde yapmamız gereken sorumlulukları geçen zaman içerisinde kontrol etmeye çalışıyoruz. İşim ve eğitimimde yapmam gereken sorumluluklarım olarak zamanımı harcıyorum.”

K3: “Aslında normalde zamanım yetiyordu ama bu dönemde evde çocuğuma da ben bakmak zorundayım. Bir şeyler yazabilmek için ya çocuğumun uyumasını bekliyorum ya da çizgi film izleme saatini bekliyorum. Bu süreçte zamanı bu şekilde kontrol ediyorum.”

K4: “Zamanım hiç yetmiyor diyebilirim hem iş hem okul. Mesela bir günü anlattığımda sabah saat 09:00’dan, 19:00’a kadar çalışma hayatım oluyor. Hemen eve gelmek zorundayım online

derslerime hazırlanmak ve odaklanmak zorundayım. Hiç dinlenmeye zamanım kalmıyor. Ama bir şekilde zamanı kontrol edebiliyorum.”

K5: “Zamanımı sadece yüz yüze derse geldiğimde kontrol edebiliyorum. Ders saatimiz belli oluyor ona göre işyerimden izin alıyorum. Planlı olarak ilerlemiş oluyorum. Ders çıkışında çok geç olmamışsa işime devam edebiliyorum. Plansız olan derslerimde zamanımı kontrol edemiyorum. Yapacağım şeyler ertelenmiş oluyor.”

K6: “Covid-19 döneminde yapılabilecek herhangi bir aktivite olmadığı için evde derslerime, tezime daha fazla zaman ayırabiliyorum. Aynı zamanda Covid-19 döneminde 2 tane makale çalışması yapma imkânım oldu. Dışarı çıkabilseydim belki farklı bir şekilde zamanımı boşa harcayarak, makale yazamayacaktım.”

K7: “Günün büyük bir bölümü evdeyim ve evde nasıl verimli işler yapabilirsem kontrol edebiliyorum zamanımı. Benim eşim e-ticaret yapıyor ona yardım ediyorum veya fatura kesiyorum. SMMM sınavına çalışıyorum. Derslerimde ki sunumlarıma hazırlanıyorum. Evde eşimde çalışma içerisinde olduğu için bende onunla birlikte çalışabiliyorum. Belki tek olmadığım için zamana uyum sağlayabiliyorum.”

K8: “Hocalarımız çok anlayışlı dersi kaçta yapmamız gerektiğini, ne zaman müsait olduğumuzu sorarak ders saatlerini ona göre belirliyorlar. Bende ona göre kendi planımı oluşturabiliyorum. Planlı olarak ilerlediğimde zamanımı daha çok verimli kullanıyorum.”

K9: “Zamanımı yeterince verimli geçiriyorum çünkü sabah işe gidiyorum. Akşam geldiğimde derslerimle ilgileniyorum. Hafta sonu kursa gidiyorum. Boş vaktim hiç yok. Daha fazla zamana ihtiyacım bile olabilir. Tüm günlerde ne yapacağım hep belirli olduğu için aynı rutini tekrarlıyorum.”

Katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde çalışanların belli bir düzende uyandığı ve sorumluluklarını yaptıklarını ama zamanı yetiremedikleri söylenebilir. Bir işte çalışmayan katılımcıların ise evde daha çok bunalmış ve aktivite yapma ihtiyacında buldukları, bir katılımcının ise Covid-19 sürecini fırsata dönüştürerek makale çalışmasını bitirdiği gözlemlenmiştir. Katılımcıların çoğunluğu planlı olarak ilerlerken bazıları zamanının yeterince verimli olmadığını ve kontrol edemediğini belirtmiştir.

Katılımcılara “Covid-19 dönemi lisansüstü öğreniminizde, üstesinden gelemeyeceğiniz kadar biriktiğini hissettiğiniz problemler nelerdir?” diye sorulduğunda katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şunlardır;

K1: “Erasmus ile yurt dışına gitme hayalim tamamen bitti. Doktora yapabilirsem belki böyle bir şansım tekrar olabilir ama doktorayı kazanamazsam eğitim için böyle bir şansım olmayacak. Covid-19 bu durumu çok kötü etkiledi. Okulumun kütüphanesi çok geniş kapsamlı değil. Araştırma yapabilmem için Burdur’da ya da Antalya’daki kütüphanelere gitmem gerekiyor. Gitmekte ve geri gelmekte çok sıkıntı yaşadığım için bir kere gidebildim. Özel bir aracım olmadığı için bu benim üstesinden gelebileceğim bir şey değil.

K2: “Benim gibi herkesin problemleri oluyor ama benim üstesinden gelemeyeceğim bir problemim olduğunu düşünmüyorum.”

K3: “Bu dönemde tezimde yeterince kaynak bulabileceğimi sanmıyorum. Çünkü Bucak’ta ve okul kütüphanemizde yeterince kaynak yok. Burdur kampüsteki kütüphanede olabilir ama benim oraya otobüsle gitmem bu dönemde aileme ve bana sıkıntı çıkaracak. Atıflarda birinci kaynağa ulaşmam için kütüphaneye gitmem gerekiyor bu durumdan çok zorlanıyorum ve şuanda üstesinden gelemeyeceğimi düşünüyorum. Umarım bu süreçten hızlı bir şekilde çıkarız.”

K4: “Lisansüstü eğitimime başlamamla birlikte sorumluluklarım artı ve işyerimdeki işlerime yetişemiyorum. Derslerime iyi odaklanırsam üstesinden gelemeyeceğim bir şey olamaz.”

K5: “Üstesinden gelemeyeceğim bir problemim yok.”

K6: “Ders dönemindeyken bazı hocalarıma sınav ve sunumlar hakkında bilgi almak için iletişime geçmeye çalıştım ama ulaşamadım ulaşamıyordum. Bu durumun üstesinden gelemedim.”

K7: “Sunumlar çok fazla üst üste olursa bu durum beni zorluyor. Şuan için denk getirmemeye çalışıyorum. Ama 3-4 dersin sunumu aynı haftaya denk gelirse yetiştirme ve zaman açısından problem yaşayacağım. Üstesinden gelemeyebilirim.”

K8: “Son zamanlarda artan vaka sayıları ve sınıf arkadaşlarımızdan bazılarının da test sonuçlarının pozitif çıkması benim üstesinden gelebileceğim bir şey değil. Böyle bir durumun içinde olmak stres seviyemi artırmış oluyor.”

K9: “İlk zamanlarda okula otobüsle gelip giderken çok tedirgindim ama bu benim için sorun olmaktan çıkarak zamanla bu duruma alıştım. Uzaktan eğitim beni daha fazla zorluyor. Bu kadar zorlanacağımı sanmıyordum. Çok fazla yoğun iş hayatım olduğu için ders dönemimi tamamlayabilecek miyim diye düşünüyorum. Yazmam gereken seminer ödevim, sınavlarım ve iş hayatım var. Bunların hepsini bir anda yürütemeyeceğimi ve zamanımın yetmeyeceğini sürekli düşünmek, en büyük problemlerim arasındadır.”

Katılımcıların cevaplarına bakıldığında üstesinden gilemeyecek sorunlarının olmadığını belirtenler haricinde, tez döneminde olan öğrencilerin kütüphaneye toplu taşıma araçlarıyla gitmek istememesi ve kaynak sıkıntısının ortaya çıktığını göstermektedir. Bazı katılımcıların işlerine devamlılık sağlaması ve birçok sunumlarının aynı haftaya denk gelirse zaman sıkıntısının büyüyeceği ve zorluk oluşturmasıyla bu durumun stresinin başa çıkılmaz olacağını göstermektedir. Son olarak Covid-19 döneminin başında online eğitime geçiş yapılmasıyla bazı ders hocalarına ulaşamaması, sınav hakkında bilgi edinilmemesine ve öğrencinin sınav haftasında stres seviyesinin artmasına neden olmuştur.

6. SONUÇ

Yapılan araştırmada muhasebe ve finansal yönetim alanında yüksek lisans eğitimi alan öğrencilerin Covid-19 döneminde yaşadıkları stres kaynaklarının neler olduğu incelenmiştir. Görüşmeler sonucunda katılımcıların genellikle bu süreçte stres kaynağının sınıf arkadaşları tarafından uyulması gereken basit kurallara (maske takmak, sosyal mesafeyi korumak) uymamaları ve sorumluluk bilincinde olmamaları dikkat çekmektedir.

Çalışmada genel olarak tüm katılımcıların ortak noktası uzaktan online eğitimin verimsiz, yüz yüze eğitimin daha çok verimli geçtiğini ifade etmiştir. Covid-19 sürecinde bazı katılımcılar danışmanlarına ulaşamamış ve iletişim kuramamıştır. Bu durum katılımcının kendi çözüm yolları aramasına sebep olurken aynı zamanda ders ve tez döneminde stres yaşamalarına da sebep olmuştur.

Uzaktan eğitim ile ders yapıldığında gerek buldukları konum gerekse internet altyapılarının zayıflığı ile ders sırasında gerçekleşen internet kesintisi katılımcıların derse tekrar konsantre olmalarını etkilerken ayrıca stres yaşamalarına da neden olmuştur.

Okulun bulunduğu şehirde yaşayan katılımcılar, başka ilden ve otobüse binmek zorunda kalan katılımcılara göre daha rahat ve virüsün bulaşma etkisinden uzak olduğunu düşünmelerine sebep olmuştur. Ancak otobüs ile yüz yüze eğitime gelen öğrencilerin kalabalık ortamda bulunmaları Covid-19 olma kaygısını oluşturmuş kendilerini daha stresli hissetmişlerdir.

Bir işte çalışan katılımcılar, çalışmayan katılımcılara göre daha yoğun olduklarını ve bazı planlarını ertelediklerini, bazılarının ise yetiştiremediklerini ortaya çıkarmıştır. Bir işte çalışmayan katılımcıların kendilerine zaman ayırması daha kolay olmuş ve derslerine motive olacakları bir aktivite yaptıkları ortaya çıkmaktadır. Genellikle tüm katılımcıların lisansüstü öğrenimin parçası olan ders, sunum, sınav, seminer, tez gibi sorumluluklarını yetiştirmeye çalıştıkları ve başarıyla tamamlamak istedikleri sonuçları elde edilmiştir.

KAYNAKÇA

Aşçı, Ö.- Hazar. G - Kılıç, E.- Korkmaz, A. (2015), “Üniversite Öğrencilerinde Stres Nedenlerinin ve Stresle Başa Çıkma Biçimlerinin Belirlenmesi”, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(4), ss.213-232.

Bayar, B. D. - Can, S. Y. - Erten, M. - Ekmen, M. (2020), “Covid-19 Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin Depresyon ve Stres Düzeylerinin Belirlenmesi”, Paramedik ve Acil Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2(1), ss.12-25.

Bekci, İ.- Apalı, A. - Bozcu, M. (2019), “Muhasebe Meslek Elemanlarında Stres Faktörünün İşten Ayrılma Niyeti Üzerindeki Etkisi: Muğla İli Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (34), ss.104-123.

Çölgeçen, Y. - Çölgeçen, H. (2020), Covid-19 Pandemisine Bağlı Yaşanan Kaygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği, Turkish Studies, 15(4), ss.261-275.

Durna, U. (2006), “Üniversite Öğrencilerinin Stres Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 20(1), ss.319-343.

Eskin, M.-Harlak, H.-Demirkıran F.-Dereboy Ç. (2013). “Algılanan Stres Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Güvenilirlik ve Geçerlik Analizi”, Yeni Symposium Journal, 51(3), 132-140.

Er, H. - Kaya, M. (2014), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Stres Kaynaklarının Belirlenmesi”, Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 3(2), ss. 1-15.

Göksu, Ö. - Kumcağız, H. (2020), “Covid-19 Salgınında Bireylerde Algılanan Stres Düzeyi ve Kaygı Düzeyleri”, Electronic Turkish Studies, 15(4), ss.463-479.

Güçlü, N. (2001), “Stres Yönetimi”, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(1), ss.91-109.

İnanç, N. - Savaş, H. A. -Tutkun, H. - Herken, H.- Savaş, E. (2004), “Gaziantep Üniversitesi MedikoSosyal Merkezi’nde Psikiyatrik Açısından İncelenen Öğrencilerin Klinik ve Sosyo-Demografik Özellikleri”, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 5(4), ss.222-230.

Kara, D. (2009), “Eğitim-Öğretim Yaşantısında Stres Yaratan Faktörler ve Aile Özelliklerine Göre Öğrencilerin Stresle Başa Çıkma Davranışlarının İncelenmesi”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (22), ss.255-263.

Kaya, M, Alım, M. (2015), “Coğrafya Öğretmenlerinin Stres Kaynakları”, Doğu Coğrafya Dergisi, 20(34), 171-186.

Kulu, M- Özsoy, F.- Gürler, E.- Özbeyli, D. (2021), “COVID-19 Salgınının Dış Hekimleri Üzerinde Yarattığı Gelecek Kaygısı Ve Stresin Değerlendirilmesi”, Pamukkale Tıp Dergisi, 14(1), ss.103-112.

Özgan, H.- Balkar, B. - Eskin, M. (2008), “Eğitim Fakültesi Öğrencileri Tarafından Sınıfta Algılanan Stres Nedenleri ve Kişisel Değişkenlerin Strese Olan Etkisi”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7(24), ss.337-350

Yıldız, K. (2018), “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Zaman Yönetimi ve Stres Algılarının İncelenmesi”, Sakarya University Journal of Education, 8(3), ss.80-99.

Yıldırım, A. - Şimşek, H. (2018), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, Ankara.